

Rabbinge

“illegale” middelen te gebruiken niet vergroot als het arsenaal aan middelen zo drastisch wordt verkleind?

In dit verband vraag ik met name aandacht voor de voor Nederland zo belangrijke en internationaal zeer vooraanstaande zaaizaadsector. De regeling die tot nu toe gold is dat, aldus een brief van de minister van LNV uit 1997, “de behandeling van zaaizaad in Nederland bestemd voor doorvoer of export, met gewas-beschermingsmiddelen, niet valt onder de werking van de Bestrijdingsmiddelenwet. Dit is conform de EU-regelgeving om oneigenlijke handelsbelemmeringen te voorkomen.” In de nieuwe wet wordt deze uitzondering, die in feite om milieuredenen maar vooral ook om fytohygiënische redenen te rechtvaardigen is, ongedaan gemaakt. Dat heeft de minister tijdens de behandeling in de Tweede Kamer gezegd en hij heeft daaraan toegevoegd dat een eenvoudige toelatingsprocedure en een beperkte toetsing worden voorzien. De uitzondering is door de Europese richtlijn niet meer mogelijk, doch het ware wenselijk een hardheidsclausule te bepleiten. Met de hardheidsclausule zou een lange overgangstermijn en behoud van de discretionaire bevoegdheid van de minister kunnen worden gerealiseerd.

De gevolgen van Europees beleid tot uiting komend in één verordening voor de toelating van bestrijdingsmiddelen met vergaande bevoegdheden, zijn zeer omvangrijk. Die verordening gaat veel verder dan het voorliggende wetsvoorstel en moet daarom in deze vragen over het al dan niet invoeren van de wet worden betrokken. In de beantwoording van de schriftelijke vragen over deze Europese verordening en richtlijnen gaat de minister in op de zonering die wordt voorgesteld. Op zichzelf is zo'n zonering, waarbij geografische zones en/of klimaatzones worden onderscheiden, een eerste vereiste voor enig onderscheid in de ziekten- en plagensituatie in verschillende Europese klimaatzones, doch het is beslist niet toereikend voor Nederland met zijn atypische samenstelling van producten en productiesituaties. Dat wordt nog beroerder nu ook de discretionaire bevoegdheden van het bevoegd gezag in de verschillende lidstaten volledig gaan verdwijnen en bij de Europese Commissie komen te liggen of bij het land binnen de specifieke zone waar het middel voor het eerst is toegelaten. Ook daar hoeft op zich niets op tegen te zijn als maar voldoende rekening is gehouden met de bijzondere karakteristieken van de teelten en de land- en tuinbouw in de verschillende lidstaten. En die Nederlandse situatie is nu juist zeer specifiek, dus heel anders dan in alle andere Europese landen. De beantwoording van de Europese Commissie in de behandeling van het Europese Parlement geeft evenwel geen blijk van begrip voor die bijzondere situatie. Dat is de reden waarom ik het hier nog eens benadruk en dat is in feite ook in lijn met de inbreng van de rapporteur in het Europese Parlement.

De beantwoording van de minister van de schriftelijke vragen is daarom bepaald niet overtuigend. Integendeel, de als geruststellend bedoelde mededeling dat invoering nog minstens anderhalf tot twee jaar gaat duren, is in zekere zin zelfs verontrustend zolang er geen kijk is op een houding bij de Europese Commissie om de beginselen van het gewasbeschermingsbeleid ter discussie te stellen. Die moet er één zijn van verantwoordelijkheid en mogelijkheden bij telers versterken, doelvoorschriften ten aanzien van de benutting van pesticiden, bevordering van geïntegreerde bestrijding, maatwerk toegesneden naar teelt en klimaatzone. Bij

dergelijke uitgangspunten past een veel terughoudender richtlijn en niet een zo sterke Europese verordening ten aanzien van toelating van actieve stoffen c.q. pesticiden en biociden op Europees niveau zolang nog onvoldoende kennis over en expertise en ervaring bestaat met de wijze waarop in verschillende lidstaten aan terugdringing van het pesticidengebruik wordt gewerkt. Op Europees niveau is het juiste grondgebruik de beste voorwaarde voor vermindering van het pesticidengebruik, zoals is gebleken in de WRR-studie van 1992 en de recente studie Euralis van de Wageningse Universiteit en het Milieu- en Natuurplanbureau. Daar zou meer aandacht voor moeten komen. Het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen en biociden is slechts één niet onbelangrijk doch zeker wel dominant element voor een milieuvriendelijke en veel schonere landbouw. Daar moet Europa aan werken. De nu voorgestelde Europese verordening kan in dit verband mogelijk zelfs niet goed werken. Graag vernemen de leden van de Eerste Kamer een reactie van de minister van LNV op deze beschouwing.

Mijnheer de voorzitter. Dit is waarschijnlijk de laatste keer dat de minister in deze Kamer is en ik wil hem graag bijzonder hartelijk bedanken voor de uitstekende wijze waarop hij zijn ambt heeft vervuld. De sector staat er weer goed voor, heeft weer geloof in eigen kunnen, heeft in zekere zin ook een groot vertrouwen in de toekomst en kansen die er nu zijn moeten worden benut. Het was immer een genoegen met de minister van gedachten te wisselen en ik wil daar namens mijn fractie – ik denk ook wel namens de voltallige Kamer – mijn grote waardering voor uitspreken.

De beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet ammoniak en veehouderij (30654).**

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Eigeman** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Ik spreek mede namens de fractie van GroenLinks.

Wij staan voor behandeling van een van de laatste wetsvoorstellen van het kabinet-Balkenende III, een kabinet dat in de Tweede Kamer kon rekenen op een solide meerderheid voor een beleid dat inzake natuur en milieu in het landelijk gebied de balans vaak liet doorslaan in het nadeel van kwetsbaar landschap en kwetsbare natuur. In de publiciteit na de verkiezingen van 22 november is van verschillende kanten gesuggereerd dat het nu gebeurd zou zijn met een coulante benadering van de agrarische sector. Beeldvorming zou ik willen zeggen, verkeerde beeldvorming. Het is waar dat wij ook in deze Kamer een aantal malen met verbazing hebben gekeken hebben naar de amendering door de Tweede Kamer en naar de aard van de inbreng – niet altijd een vooruitgang, zoals ook bij dit wetsontwerp aan de orde is – maar het beeld dat bij een andere meerderheid de landbouw het haasje zou zijn, behoeft op zijn minst nuancering. Kennelijk hebben sommige opiniemakers er moeite mee als afwijkende benaderingen gekozen worden, meer oog voor de lange termijn, zoeken naar innovatie waarbij dierenwelzijn, effecten voor landschap

Eigeman

en milieuwaarden meer gewicht krijgen. Het sluit aan bij onze vragen over het sturen op doelen in plaats van op middelen.

Het is mooi dat de regering onze opvatting op dit punt deelt. Het antwoord schept echter onduidelijkheid als vervolgens aangegeven wordt "dat emissiearme technieken zullen moeten worden toegepast". Wij zouden willen zeggen: bindt boerenbedrijven aan een resultaat dat een bijdrage betekent aan minder uitstoot, doe dat zodanig dat niet alles in één keer moet maar dat een perspectief in de tijd ontstaat. Ontwerp samen met boeren een programma dat leidt tot steeds betere resultaten en stimuleer met bijdragen voor innovatie. Nu lijkt de wet toch vooral gericht op beheersing. Zijn de bewindslieden bereid in vervolgotrajecten meer aandacht te geven aan aanpalende trajecten? Nederland moet met zijn landbouwonderwijs en zijn traditie op het gebied van landbouwkundige ontwikkeling en ondersteuning toch in staat zijn om meer dan aan beheersing te doen?

Deze constatering en het feit dat naar ons oordeel de bescherming van de natuur er niet op vooruitgaat met deze wetswijziging houden onze kritische houding over dit wetsontwerp overeind. Dat is niet gericht op het belasten van de agrarische sector als zodanig, maar op het zoeken naar alternatieven, op het samen verkennen van nieuwe vormen van agrarische bedrijfsvoering. Ik denk eerlijk gezegd dat het een heel volwassen benadering is van een bedrijfstak die in onze opvatting een grote rol kan spelen bij het hoog houden van natuur en milieuwaarden en bij de verdere ontwikkeling daarvan.

Zoals gezegd, wij stellen vast dat de beoogde wijziging geen betere bescherming van natuurwaarden bewerkstelligt. Wij merken op dat de regering dat ook beaamt in haar antwoord: "Het kan tot gevolg hebben dat minder van deze gebieden als zeer kwetsbaar kunnen worden aangewezen en daardoor niet meer zullen worden beschermd door de zoneringsmaatregelen van de Wav. (...) Wel kan het consequenties hebben voor de kwaliteit van de betreffende natuur." Kennelijk kunnen de bewindslieden daarmee leven, mijn fractie niet. Wij zijn erg van de kleine stappen en de smalle marges, maar niet de verkeerde kant op. Kan de regering nog eens argumenten aanvoeren waarom dit verantwoord is gegeven de algemene stand van de natuur in ons land? Als wij zien dat in de Atlas Europa van de RPD (Planet, People, Profit, Politics) op de kaart Aandeel natuur en versnippering (bron: ESPON - 2005) het grootste deel van Nederland in de minste bedeelde categorie valt, dat wil zeggen minder dan 20% natuurgebied en minder dan 10 gebieden per 10 km², dan is dat ons inziens wel zorgelijk. Het overige deel van Nederland valt in de volgende categorie en dat is ook niet om over naar huis te schrijven: ook minder dan 20% alleen wat meer gebieden per 10 km² en zeker niet omdat uit diezelfde Atlas blijkt dat het type landschap in Nederland – delta, polder – in Europa redelijk zeldzaam is. Dat steekt des te meer omdat er op zichzelf geen tegenstelling hoeft te zijn tussen zorgvuldig beheer met oog voor natuurwaarden en het belang van boeren. Dat is naar het oordeel van onze fracties door de meerderheid van de vorige Tweede Kamer uit het oog verloren en zij heeft op dat punt van de regering te weinig tegenspel gekregen.

In de beantwoording van de regering wordt ook gesproken over de rol van de provincies. Het is niet nodig een handreiking te bieden. Onze vraag is of de staatssecretaris er ook van overtuigd is dat er voldoende

ruimte is om te corrigeren als provincies dat zouden willen. Ik kan mij voorstellen dat de provincies een handreiking niet nodig vinden – ik heb ook vertrouwen genoeg in decentrale overheden en stel vast dat u bereid bent om provincies te ondersteunen als dat nodig is – maar is daarvoor wel voldoende ruimte?

Wij hebben samen met collega's vragen gesteld over de leesbaarheid van artikel 3, lid 3 en het antwoord is in feite een perfecte illustratie van het probleem dat wij geconstateerd hebben en overigens ook een scherp voorbeeld van onze opmerkingen over de wijze van amenderen van de Tweede Kamer, want om de druk wat weg te nemen is de tweede volzin aan dat artikel toegevoegd en dat betekent dat je echt naar schriftgeleerden op zoek moet om er wat van te maken. Uit een oogpunt van ordentelijke wetgeving kan dat niet. De regering erkent dat het lastig leesbaar is en komt dan vervolgens met een stuk tekst dat zo mogelijk nog ingewikkelder is. Als iedere Nederlander wordt geacht de wet te kennen, moet ook iedere Nederlander die in principe kunnen lezen en, met respect voor het werk dat er aan verricht is, het is vrijwel niet te volgen. Wat willen de bewindslieden daar nu mee? Ik vraag mij af op welke wijze de Raad van State op deze tekst zou hebben gereageerd als die om advies zou zijn voorgelegd.

Tot slot wil mijn fractie nog ingaan op het antwoord op de vraag over het uitschakelen van de Natuurbeschermingswet. Ondanks de geruststellende tekst van de regering blijft het een vreemde zaak dat een dergelijke wet bij AMvB kan worden opgeschort, ook al is dat met allerlei waarborgen omkleed. Je hebt een wet Natuurbescherming die op samenhangende wijze basis biedt voor natuurbescherming, die schakel je vervolgens voor de gelegenheid uit om via een omweg en omkleed met toch redelijk complexe procedures inhoudelijk een gelijkwaardig effect te sorteren. Toen ik mijn eigen tekst teruglas, geloofde ik het eigenlijk niet maar het is voor een eenvoudig parlementariër niet anders samen te vatten. Ik daag de bewindslieden uit het nog eens opnieuw te doen en dan zo dat wij het samen op elke groene sociëteit kunnen uitleggen. Niet voor de grap, maar serieus omdat ook wij willen dat ons werk omtrent de juridische kwaliteit en houdbaarheid bijdraagt aan een geloofwaardig optreden van de overheid.

Mijnheer de voorzitter. Met belangstelling wachten wij het antwoord van de regering af.

□

De heer **Walsma** (CDA): Voorzitter. Op 8 mei 2002 is de Wet ammoniak en veehouderij in werking getreden. Deze wet biedt aanvullende bescherming aan kwetsbare gebieden die binnen de ecologische hoofdstructuur, de ehs, zijn gelegen. In deze gebieden en in een zone van 250 meter daaromheen is oprichting van nieuwe veehouderijbedrijven niet toegestaan en kunnen bestaande bedrijven slechts binnen strenge voorwaarden uitbreiden. De CDA-fractie heeft destijds tegen deze wet gestemd, omdat de maatregelen nogal ingrijpend waren en het ontbrak aan een goede onderbouwing. Uit onderzoek van het RIVM, naar de invloed van verzuring en eutrofiëring op de vitaliteit van ecosystemen was namelijk gebleken dat de effecten niet aantoonbaar waren, laat staan dat nagegaan kon worden wat het effect van ammoniak afzonderlijk was. Onderzoek van de Universiteit Nijmegen naar de effecten van stikstof-

Walsma

houdende luchtverontreiniging op vegetaties leverde ook op dat er nog vele hiaten in kennis aanwezig zijn over de effecten van atmosferische stikstofdepositie. De vitaliteit van ecosystemen wordt namelijk door veel factoren bepaald, zoals bodemsoort en bufferend vermogen. Het onderzoeksinstituut Alterra heeft in opdracht van het ministerie van LNV ook een onderzoek gedaan naar de effecten van deposities op natuurgebieden. Vorig jaar is dit rapport uitgebracht met als resultaat: "Uit de berekende gemiddelde depositie per habitatgebied blijkt dat de toenames van de ammoniakdepositie bij maximale ontwikkeling van de landbouw zo gering zijn in verhouding tot de actuele en kritische belasting, dat de effecten op de natuurwaarden nauwelijks meetbaar zullen zijn." De uitkomst geeft dus nadrukkelijk aanleiding tot vragen over het nut van zones bij natuurgebieden, waarbinnen veehouderijbedrijven niet of alleen onder bijzondere voorwaarden mogen uitbreiden.

Ook was minister Pronk in 2002 niet bereid om afstand te nemen van de ondergrens van de natuurgebieden van 10 ha. Uitvoerig is dan ook gesproken over wat kwetsbare en wat zeer kwetsbare natuurgebieden zijn. Deze wijziging van de Wav komt grotendeels tegemoet aan de bezwaren van de CDA-fractie. De wet is niet gericht op reductie van ammoniakemissie, maar dient ervoor om door middel van een zoneringsregime depositiepieken in de zone van 250 meter te beperken en zo mogelijk te voorkomen. De emissie zal door emissie-arme technieken in de stallen moeten worden aangepakt. Er zullen minder zeer kwetsbare gebieden worden aangewezen en de ondergrens is nu 50 ha. Alleen in bijzondere situaties mogen kleinere gebieden worden aangewezen. Het aanwijzen van zeer kwetsbare gebieden wordt een bevoegdheid van provinciale staten. Wel moet het aanwijzingsbesluit goedgekeurd worden door de minister van LNV, vanwege de algemene verantwoordelijkheid van deze minister voor het natuurbeleid en voor zijn specifieke verantwoordelijkheid voor de Vogel- en Habitatrichtlijn. Hiermee wordt 38% van de veehouderijbedrijven gevrijwaard van de beperkingen van de ammoniakzones.

Voorzitter. Met deze wijziging van de wet wordt grotendeels tegemoetgekomen aan de bezwaren die we in 2002 hebben ingebracht. Wij zijn hier zeer mee ingenomen. De CDA-fractie kan dan ook van harte instemmen met dit wetsvoorstel. Tot slot wil ik graag de waarderende woorden van collega Rabbinge aan het adres van de minister van Landbouw onderstrepen.

□

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik laat mijn lof nog even achterwege, eventueel tot na de tweede termijn; natuurlijk wil ik eerst even de antwoorden afwachten. Ik mag mede namens de fractie van D66 het woord voeren.

Het wetsvoorstel dat wij vandaag bespreken, is de uitwerking van de motie-Schreijer-Pierik die in 2002 met een ruime meerderheid in de Tweede Kamer is aangenomen. Collega Walsma verwees hier al naar. Het voorstel beoogt de werkingssfeer van de Wet ammoniak en veehouderij, de Wav, te beperken tot de zeer kwetsbare natuur, waardoor minder veehouderijen beperkingen worden opgelegd. Het is daarmee een voorbeeld van wat een krachtige landbouwlobby vermag. Ik vraag me dan ook af hoe de staatssecretaris van Milieu, die wij

vandaag tegenover ons hebben staan en die volgende week of de week daarna staatssecretaris af zal zijn, na deze kabinetsperiode terug zal blikken op de moeite die hij heeft gehad om milieu, natuur en landschap te beschermen tegen de soms eenzijdig geformuleerde eisen van deze sector. Misschien heeft hij vandaag al tijd en lef om voor ons een tipje van de sluier op te lichten. Ook zou ik graag van de minister van Landbouw vernemen waarom hij met dit wetsvoorstel niet de kans heeft aangegrepen om de ammoniakreductie te beperken. Hij heeft zich de afgelopen jaren toch regelmatig onafhankelijk van de sector opgesteld.

Dit wetsvoorstel levert geen enkele positieve bijdrage aan de ammoniakreductie en de bewindslieden zouden toch moeten weten dat het voor ons land al moeilijk genoeg zal zijn om de National Emission Ceilingdoelen, de NEC-doelen, wat dat betreft te halen, zoals de Milieubalans 2006 heeft aangetoond. Daarentegen zullen de beoogde natuurkwaliteiten in de gebieden pas in een later stadium kunnen worden gerealiseerd, zoals in de memorie van antwoord ook wordt toegegeven. Het is bekend dat de milieuproblematiek in ons land voor een belangrijk deel wordt bepaald door de stikstofbelasting, afkomstig van het verkeer, de industrie en de landbouw. De totale stikstofbelasting is in Nederland vele malen te hoog, we produceren meer stikstof dan de spankracht van de natuur aankan. Wat betekent de onderhavige wetswijziging voor de resultaatsverplichting om de ecologische hoofdstructuur structuur te realiseren in 2018? Kunnen de bewindspersonen toelichten hoe deze wijziging bijdraagt aan enerzijds het bereiken van de natuurdoelstelling, die we onszelf wel moeten stellen, en anderzijds aan het verminderen van ammoniak in de bodem en het water? Kunnen zij daarbij ingaan op de relatie tussen voorgestelde wijziging en de International Pollution Prevention Control-richtlijn? Willem Bruil, directeur van het instituut voor agrarisch recht zegt in het Agrarisch Dagblad van 17 januari 2007 dat deze Wav strijdig is met Europese regelgeving. Hij wijst erop dat de IPPC-richtlijn voorschrijft dat in stallen de best beschikbare technieken, BBT, moeten worden toegepast om de ammoniakuitstoot tot een minimum te beperken. In de Wav wordt dat aspect omzeild door interne saldering van de ammoniakuitstoot toe te staan. Bij interne saldering hoeft niet iedere stal van een bedrijf aan de eisen ten aanzien van de uitstoot van ammoniak te voldoen. Dus niet in elke stal de BBT; voorwaarde is slechts dat het hele bedrijf binnen de norm blijft. Echter, aldus de heer Bruil, ook oude stallen moeten vanaf oktober 2007 volgens EU-regelgeving aan de voorwaarde van BBT voldoen. Betekent dat nu dat de Wav wat betreft het onderwerp interne saldering maar tot oktober geldt? Hoe staat het in dat geval met de verschillende moties die ten aanzien van dit onderwerp in de Tweede Kamer zijn ingediend? Dit is mij niet duidelijk, graag een reactie ter verheldering.

Volgens mijn fractie is het een gemiste kans dat de Wav geen reductiedoelstelling kent ten aanzien van de ammoniakemissie. Het eindresultaat is een wet geworden waarin het areaal natuurgebied dat bescherming krijgt, verkleint. Economie gaat voor ecologie. Wat mij betreft is dat de omgekeerde wereld en ik vraag me dan ook af hoe een bewindspersoon van Milieu dit voorstel kan verdedigen.

Volgens de memorie van antwoord verwacht men dat de mate van grondgebondenheid een belangrijk element

Slagter-Roukema

zal vormen bij de beoordeling of de gevraagde uitbreiding van bestaande veehouderijen vergund kan worden. Waarop wordt deze verwachting gebaseerd? De bewindslieden verwijzen naar een onderzoek van Alterra, maar dat onderzoekt bestrijkt slechts vijf gebieden. Een andere conclusie uit datzelfde rapport is dat schaalvergroting plaatsvindt ondanks de daling van het aantal bedrijven en het aantal dieren. Schaalvergroting betekent in dit geval dat het aantal dieren per bedrijf gemiddeld genomen toeneemt. Hoe staat dat in verhouding tot elkaar? Vinden de bewindslieden dat een wenselijke ontwikkeling?

Kunnen zij dan ook ingaan op het feit dat het aanwijzen van zeer kwetsbare gebieden door provinciale staten veel tijd zal vergen, omdat van veel gebieden niet is vastgesteld welke flora en fauna aanwezig is en welke de bijbehorende kritische depositie is? Hebben wij die tijd wel? Kunnen zij tot slot aangeven hoe de broodnodige coördinatie tot stand moet komen, zodat wij bij de aanwijzing van kwetsbare gebieden en de toestandkoming van de ehs niet verzeild raken in verrommeling en teloorgang van het landschap? Dat is echt een zorg voor ons.

Hoewel de staatssecretaris in de memorie van antwoord het tegendeel beweert, denkt mijn fractie toch dat de behandeling van dit wetsvoorstel door een nieuw kabinet tot een andere uitkomst zou hebben geleid. Het regeerakkoord dat vorige week is gepresenteerd, geeft een duidelijke draai aan naar een beleid dat veel meer op duurzaamheid is gericht dan het kabinet voorstond waarvan deze staatssecretaris nog een representant is. Niet voor niets is hij slechts een staatssecretaris, zoals wij al vaker hebben betoogd. Om die reden roep ik met name de leden van de CDA-fractie in deze Kamer op om alvast in de geest van het nieuwe elan van het gepresenteerde kabinet net als wij en net als de fractie van D66 tegen dit wetsvoorstel te stemmen. Ik ben benieuwd naar de beantwoording door beide bewindslieden.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Aanpassing van de regeling in de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 betreffende de omzetting van een vaste inrichting met verliezen in een deelneming (30117).**

De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Zalm**: Voorzitter. Allereerst dank ik de leden die het woord hebben gevoerd, voor de extreem vriendelijke woorden die soms aan mijn adres zijn gewijd. Dat gebeurt bij begrafenissen en afscheiden. Gelukkig is dit een afscheid en niet een begrafenis, want ik heb nog een heel leven voor mij, hoop ik.

De heer Rabbinge vreest dat het wetsvoorstel wellicht niet afdoende is en dat het mogelijk blijft om verliezen ten laste van de Nederlandse grondslag te brengen zonder dat winsten later worden belast. Volgens de heer Rabbinge kan uit de zaak Marks & Spencer worden

afgeleid dat verliezen alleen in uitzonderingsgevallen in Nederland in aanmerking worden genomen.

De heer Rabbinge heeft gelijk als hij zegt dat de Nederlandse regeling voor verliesimport ruimer is dan Europeesrechtelijk noodzakelijk is. Dit wetsvoorstel is naar mijn oordeel wel voldoende om lekken of onbedoelde effecten te dichten. De regeling voor verliezen die wij nu kennen, is een gevolg van het Nederlandse stelsel. Winsten en verliezen van vaste inrichtingen waar ook ter wereld worden in de Nederlandse grondslag betrokken. Voor buitenlandse winsten wordt vervolgens een maatregel getroffen om dubbele belasting te voorkomen. Als verliezen van de Nederlandse belastinggrondslag zijn afgetrokken, moet later ook winst tot dat bedrag worden bijgeteld. Op die manier is het neutraal.

Het is evident dat dit anders is dan bij deelnemingen, maar het heeft wel een economische ratio. De heer Essers pleit ervoor om te harmoniseren. Dat heeft een zekere esthetische ratio, maar nu kunnen ondernemingen kiezen voor een vaste inrichting of een deelneming. Als zij aanloopverliezen vrezen bij het opstarten van activiteiten in het buitenland, is dat natuurlijk een mooi vehikel. Als dat verdwijnt, zou dat de expansiedrift van in Nederland gevestigde bedrijven naar het buitenland ongunstig beïnvloeden. Ik neem aan dat wij bij de gedachte van harmonisatie bij het bestaande deelnemingenregime uitkomen. Dan verlies je de mogelijkheid om aanloopverliezen ten laste van de Nederlandse winst te brengen, en dat is een belangrijk onderdeel van het vestigingsklimaat. Daarom zou het volledig schrappen van de mogelijkheid van het ten laste brengen van de Nederlandse winst van vaste inrichtingen in het buitenland een verslechtering van het vestigingsklimaat zijn. Zolang niet duidelijk is hoe de Europese jurisprudentie zich op dit punt ontwikkelt, gaat het mij te ver om dat systeem nu al zo ver te wijzigen.

De heer Essers heeft gezegd dat het wel even heeft geduurd. Daar heeft hij helemaal gelijk in. Ik denk dat hij de vinger op de zere plek legt of op een heel mooie plek, namelijk het wetsvoorstel Werken aan winst. Dat heeft natuurlijk heel veel aandacht gevergd. Hij vraagt of wij schade oplopen door die vertraagde behandeling. Er zijn geen indicaties dat er allerlei vaste inrichtingen met verliezen in een indirecte deelneming zijn opgenomen, louter met als doel om die verliezen definitief te maken. Het wetsvoorstel ziet ook op situaties die ten tijde van de inwerkingtreding bestaan. Als verliezen nog niet zijn verrekend, wordt dat genoteerd. In de toekomst komt de winst eerst ten goede aan de Nederlandse schatkist, totdat het verlies is ingelopen.

Over het meer principiële betoog over de rechtsvorm-neutrale heffing heb ik al iets gezegd. Het is wel interessant om dit te bestuderen, maar ik ben nog niet zo ver. De nieuwe bewindsman voor fiscale zaken heeft hiermee een mooie studieobject. Waarschijnlijk zal dat een staatssecretaris zijn, althans dat hoop ik vurig voor de minister. U hebt al eerder betoogd dat het beter is om in de nationale context te komen tot één inkomsten- en vennootschapsbelasting voor ondernemers. Dat is eigenlijk een vorm van ondernemersbelasting. Uw betoog is dus zeker consistent en coherent. Harmonisatie zal in mijn ogen echter moeten resulteren in een volledige territoriale splitsing van winsten en verliezen, hetgeen betekent dat in het buitenland gemaakte inkomsten of verliezen nooit meer ten gunste of ten nadele van Nederland mogen worden gebracht. Dat kan